

Kunta- ja alueministeri

Anna-Kaisa Ikonen

Viite: vierailu 7.4.2026 Eduskuntatalolla

Asia: Valtionosuusjärjestelmän perustuslainmukaisuus ja sote-siirtoerien poistaminen

Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen,

Kouvolan kaupunki yhdessä kahdentoista muun C21-verkostoon kuuluvan kaupungin, eli Oulun, Mikkelin, Tampereen, Rovaniemen, Vaasan, Porin, Kotkan, Seinäjoen, Vantaan, Kuopion, Jyväskylän ja Turun kaupunkien kanssa kääntyy puoleenne ilmaistakseen vakavan huolensa kuntien valtionosuusjärjestelmän nykytilan perustuslainmukaisuudesta ja pyytääkseen toimenpiteitä, joilla varmistetaan kunnallisen itsehallinnon rahoitusperiaatteen ja asukkaiden yhdenvertaisuuden täysimääräinen toteutuminen.

Asian tausta ja nykytila

Hallitusohjelmaan sisältynyt valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistus raukesi loppuvuodesta 2025. Tämä jätti usean kunnan talouden kestävämmään tilanteeseen. Uudistuksen tavoitteena oli sopeuttaa valtionosuusjärjestelmä vastaamaan kuntien muuttunutta roolia sote- ja TE-uudistusten jälkeen, varmistaa perusoikeuksien toteutuminen ja lisätä asukkaiden yhdenvertaisuutta.

Uudistuksen raukeaminen tarkoittaa muun ohella, että valtionosuusjärjestelmässä vaikuttavat edelleen sote-uudistuksen yhteydessä syntyneet ns. sote-siirtoerät, jotka on laskettu vuosien 2021–2022 tilanteen perusteella. Nämä erät sisältävät kertaluonteisia tekijöitä, jotka ovat johtaneet merkittävään kuntakohtaiseen eriarvoisuuteen kuntien saamissa valtionosuuksissa.

Sote-siirtoerien taloudelliset vaikutukset

Sote-siirtoeristä on muodostunut monelle kunnalle valtionosuuksien tärkein määrätymisperuste. Erät jättävät alleen muut laskentatekijät ja vaikuttavat siten kriittisesti kuntien rahoituspohjaan.

Allekirjoittajakaupunkien kohdalla valtionosuuksia vähentävät sote-siirtoerät ovat yhteensä 389 miljoonaa euroa vuonna 2026 (sisältäen jälkikäteistarkastuksesta johtuvan pysyvän lisäsiirtotarpeen ja valtionosuuden lisäyksen). Vaikutukset ovat olleet ennalta-arvaamattomia:

- **Kumulatiivinen rasitus:** Vuosina 2023–2026 negatiivinen vaikutus näiden kaupunkien valtionosuuksissa on yhteensä 1,4 miljardia euroa.
- **Pysyvä heikennys:** Vuodesta 2028 eteenpäin sote-siirtoerät jäävät vuositasolla edellä mainituille kaupungeille pysyvästi 315 miljoonaa euroa negatiiviseksi.
- **Vaikutuspiiri:** Kyseiset kaupungit kattavat noin 30 prosentista Suomen väestöstä (31.12.2024), joten rahoitusvaje koskettaa merkittävää osaa asukkaita.

Asiantuntijalausannon johtopäätökset perustuslainmukaisuudesta

Tämän kirjelmän allekirjoittajakaupungit ovat pyytäneet OTT, valtiosääntöoikeuden professori, eurooppaoikeuden dosentti Tuomas Ojasta arvioimaan voimassa olevan valtionosuusjärjestelmän perustuslainmukaisuuden erityisesti kunnallisen itsehallinnon (PL 121 §) ja asukkaiden yhdenvertaisuuden (PL 6 §) toteutumisen kannalta. Lausunnon mukaan nykyinen valtionosuusjärjestelmä on valtionosuuden alenemisen ja sote-siirtoerien valtionosuusvaikutusten takia hyvin ongelmallinen Kouvolan, Oulun, Mikkelin, Tampereen, Rovaniemen, Vaasan, Porin, Kotkan, Seinäjoen, Vantaan, Kuopion, Jyväskylän ja Turun kaupunkien itsenäisen taloudellisen päätösvalan ja niiden palveluvelvoitteistaan vastaamiskyvyn kannalta. Valtionosuusjärjestelmän keskeinen tarkoitus, varmistaa kaikkien kuntien olosuhteista ja tulopohjan eroista riippumatta edellytykset vastata lakisääteisistä ja perusoikeuksiin kytkeytyvistä tehtävistään ja palveluvelvoitteistaan, ei riittävästi toteudu edellä mainittujen kaupunkien osalta.

Lausunnon keskeiset huomiot:

- **Rahoitusperiaatteen ja perusoikeuksien toteutumatta jääminen:** Valtionosuusjärjestelmän ongelmat tarkoittavat, etteivät perustuslain turvaama rahoitusperiaate ja perustuslaissa turvatut sivistykselliset oikeudet (PL 16 §) ja julkisen vallan työllisyyden edistämismisvelvollisuuteen liittyvät palveluvelvoitteet (PL 18 §) asianmukaisesti toteudu yhteensä kolmentoista C21-verkoston kuuluvan kaupungin osalta.
- **Kuntien perustuslaillisen suojan vaarantuminen:** Valtionosuusjärjestelmän ongelmat perustuslain 121 §:n turvaaman rahoitusperiaatteen ja perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömien palvelujen kannalta ovat niin merkittäviä yhteensä kolmentoista C21-verkoston kuuluvan kaupungin osalta, että voimassa olevan valtionosuusjärjestelmän mukainen tilanne muodostuu kokonaisuutena arvioiden erittäin ongelmalliseksi perustuslain 121 §:n 2 ja 3 momentin (kunnallinen itsehallinto) sekä perustuslain 6 §:n 1 momentin (ihmisten yhdenvertaisuus, syrjintäkielto), perustuslain 16 §:n

(sivistykselliset oikeudet), 18 §:n 2 momentin (työllisyyden edistämisvelvollisuus) ja 22 §:n (perusoikeuksien turvaaminen) säännöskokonaisuuden kannalta.

Lausunnossa todetaan myös, että perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan rahoitusperiaatteen toteutumista on arvioitava kunkin kunnan kohdalla erikseen, ei vain koko kuntasektorin tasolla.

Järjestelmä aiheuttaa osalle kunnista niin merkittäviä veronkorotuspaineita ja palveluiden leikkaustarpeita, että se heikentää kunnan tosiasiallisia edellytyksiä päättää itsenäisesti taloudestaan ja hallinnostaan. Perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa lausuntokäytännössään katsonut, että vain osaan kunnista kohdistuvat lainsäädännöstä johtuvat veronkorotuspaineet voivat olla jo niin merkittäviä, että sääntely muodostuu kokonaisuutena arvioiden perustuslain kunnallista itsehallintoa ja yhdenvertaisuutta koskevan sääntelyn (PL 121 §:n 2. ja 3. mom., 6 §:n 1. mom.) vastaiseksi.

Jos valtiosuusjärjestelmää ei korjata, on vaarana kuntien tuloveroprosenttien eriytyminen entisestään, mikä on omiaan johtamaan alueelliseen eriarvioisuuteen.

Esitetyt toimenpiteet

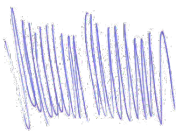
Allekirjoittaneet kaupungit pyytävät, että välittömiin toimenpiteisiin valtiosuusjärjestelmän korjaamiseksi ja kunnallisen itsehallinnon keskeisten ominaispiirteiden sekä alueellisen yhdenvertaisuuden varmistamiseksi ryhdytään viipymättä:

- **OTT, valtiosääntöoikeuden professori, eurooppaoikeuden dosentti Tuomas Ojasen lausunnon huomioiminen:** Valtiosuusjärjestelmän jatkovalmistuksessa tulee ottaa huomioon lausunnossa esitetyt perustuslailliset reunaehdot ja korjata järjestelmä vastaamaan perustuslaillista ja perustuslakivaliokunnan vahvistamaa rahoitusperiaatetta sekä huolehtia alueellisen yhdenvertaisuuden toteutuminen.
- **Sote-siirtoerien irrottaminen:** Sote-erät on poistettava peruspalvelujen valtiosuusjärjestelmästä omaksi eräkseen, jotta valtiosuusrahoitus kohdistuu niihin palveluihin, joita kunnat tosiasiallisesti järjestävät.
- **Hallittu sote-siirtoerien muutos:** Allekirjoittaneet esittävät liitteenä olevan mallin mukaisesti, että sote-siirtoeriä poistettaisiin asteittain ja muutoksen vaikutus rajattaisiin esimerkiksi +/-1,1 veroprosenttiyksikköön. Muutos toteutettaisiin esimerkiksi viiden vuoden siirtymäajalla (esimerkiksi enintään 100 €/asukas vuodessa). Tämä varmistaisi, ettei minkään kunnan veroprosenttiin tule kohtuutonta nousupainetta.

- **Valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistus:** Välittömien edellä selostettujen toimenpiteiden lisäksi on välttämätöntä käynnistää valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistus, jonka valmistelua on edistettävä viimeistään seuraavalla hallituskaudella.

Esitetty sote-siirtoerien muutosta koskeva järjestely maksaisi valtiolle noin 160 miljoonaa euroa vuositasolla, kun muutos on toteutettu kokonaisuudessaan. Kyseessä on välttämätön korjaustoimenpide perustuslaillisesti ongelmallisen tilanteen korjaamiseksi, mutta valtionosuusjärjestelmän rakenteellinen oikeudenmukaisuus ja kestävyys edellyttävät tämän lisäksi valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistusta.

Kunnioitavasti,

Marita Toikka

Kaupunginjohtaja, Kouvolan kaupunki

Kouvolan kaupungin ja muiden tässä edunvalvontahankkeessa mukana olevien kaupunkien puolesta yhteisesti sovitusti:

Ari Alatossava	Kaupunginjohtaja, Oulun kaupunki
Janne Kinnunen	Kaupunginjohtaja, Mikkelin kaupunki
Ilmari Nurminen	Pormestari, Tampereen kaupunki
Ulla-Kirsikka Vainio	Kaupunginjohtaja Rovaniemen kaupunki
Tomas Häyry	Kaupunginjohtaja Vaasan kaupunki
Lauri Inna	Kaupunginjohtaja Porin kaupunki
Esa Sirviö	Kaupunginjohtaja Kotkan kaupunki
Jaakko Kiiskilä	Kaupunginjohtaja Seinäjoen kaupunki
Pekka Timonen	Kaupunginjohtaja Vantaan kaupunki
Soile Lahti	Kaupunginjohtaja Kuopion kaupunki
Timo Koivisto	Kaupunginjohtaja Jyväskylän kaupunki
Piia Elo	Pormestari, Turun kaupunki

Liitteet:

Lausunto valtionosuusjärjestelmästä perustuslaissa turvatun kunnallisen itsehallinnon sekä eräiden perusoikeuksien kannalta, OTT, valtiosääntöoikeuden professori, eurooppaoikeuden dosentti Tuomas Ojanen, 31.3.2026

Sote-siirtoerien poisto valtionosuuksista ja muutosta koskeva järjestely